Dit document is gedownload door () op September 17, 2026.
Mag alleen gekopieerd worden voor gebruik binnen de school van 'gebruiker'. Zie ook de abonnementsvoorwaarden van Leapo.

Mijn Cyber Rijbewijs

VAN KENNIS, VIA INZICHT, NAAR GEDRAG!

Een lessenreeks over digitale weerbaarheid voor

GROEP 7 EN 8

Via een film maakt jouw klas kennis met middelbare scholieren die voor straf online moeten nablijven. De jongeren begrijpen niet waarom. Wat is er aan de hand? De film gaat over een digitaal misdrijf dat heeft plaatsgevonden en waar de jongeren een rol in spelen. Maar hoe zit het precies? Hoe heeft het zo ver kunnen komen? Jouw klas gaat op zoek naar het 'hoe' en het 'waarom'.

In de les werk je naast kennisoverdracht aan het verwerven van inzicht in het handelen in een digitale omgeving.

- De leerlingen ervaren hoe de kenmerken van de digitale wereld een rol spelen in hun keuzes.
- Ze leren dat iemand onbedoeld dader kan worden en dat omstanders niet altijd onschuldig zijn.
- En ze leren wat hun eigen handelingsperspectief is in dit soort situaties.

Met Mijn Cyberrijbewijs vergroot je de digitale weerbaarheid, werk je aan digitale geletterdheid en aan burgerschapsdoelen.

In deze handleiding vind je uitleg over het proces in jouw klas en hoe je dat kan begeleiden.

Voorbereiding en benodigdheden

Elke les duurt 90 minuten en heeft een voorbereiding van ongeveer 20 minuten. Al het uit te printen materiaal staat op **www.mijncyberrijbewijs.nl**

1. Lees de lerarenhandleiding.
2. Neem de slides van het digibord en het bijbehorende filmmateriaal door.

Indien nog niet gedaan:

3. Print de A3 poster voor in de klas (kleur, een per klas)
4. Print de persoonlijke poster (kleur, een per leerling)
5. Print de informatiebrief voor de ouders en/of verzorgers en bijhorende praatplaat (kleur, een per leerling)

Tijdens de les wordt de klas in drie of zes (gelijke) groepen gesplitst. Elke groep bekijkt een ander filmfragment. Vragen over dit fragment worden beantwoord op de bij het fragment behorende lesbrief.

6. Zet voor elke groep een device (tablet, chromebook of computer) klaar. Idealiter in een aparte ruimte.
7. Print voor iedere groep een van de drie lesbrieven. (Kleur, een van de drie opties per groep)

Tip! Leg voor elke leerling een eigen map of insteekhoesje klaar. Hierin kunnen de materialen en notities met inzichten worden bewaard.

De opbouw

Mijn Cyberrijbewijs bestaat uit vijf lessen met ieder een ander onderwerp. Het volgen van de hele reeks zorgt voor het grootste leerresultaat. Mijn Cyberrijbewijs is zo ingericht dat je ook een of een aantal lessen kan geven.

Online Hatespeech

Online Fraude

Doxing

Hacking

Sexting

Uitreiking Certificaat

Voorbereiding per les:
20 minuten

Duur van een les:
90 minuten

De lessenreeks wordt afgesloten met het uitreiken van het Mijn Cyberrijbewijs certificaat. De certificaten zijn te downloaden via de website **www.mijncyberrijbewijs.nl**

Een initiatief van het ministerie van Justitie en Veiligheid. Ontwikkeld door FutureNL © 2022 Je mag het materiaal gebruiken, kopiëren en verspreiden, mits het in originele staat is en met naamsvermelding. Wil je het veranderen of erop voortbouwen? Neem dan even contact met ons op. Creative Commons licence: CC BY-NC-ND 4.0.

Dit document is gedownload door () op September 17, 2026.
Mag alleen gekopieerd worden voor gebruik binnen de school van 'gebruiker'. Zie ook de abonnementsvoorwaarden van Leapo.

Mijn Cyber Rijbewijs

VAN KENNIS, VIA INZICHT, NAAR GEDRAG!

Een lessenreeks over digitale weerbaarheid voor

GROEP 7 EN 8

Vier stappen

De opzet van Mijn Cyberrijbewijs is geïnspireerd op het socratisch gesprek. Een zorgvuldig gesprek waarin je leert je oordeel uit te stellen en je leert je te verplaatsen in anderen. Vanuit verschillende perspectieven kom je samen tot nieuwe kennis. Elke les bestaat uit vier verschillende stappen. Elke stap kenmerkt zich door een vraag.

Stap 1: Wat is er gebeurd?

Stap 2: Wat vinden de hoofdpersonen?

Stap 3: Hoe kon dit gebeuren?

Stap 4: Hoe voorkomen we dat het (opnieuw) gebeurt?

Per stap krijgen de leerlingen meer informatie en verplaatsen ze zich nog beter in de verschillende hoofdpersonen. Samen komen jullie tot inzichten om de vraag bij stap 4 te beantwoorden.

Meer weten? Op de website www.mijncyberrijbewijs.nl vind je:

- Al het lesmateriaal van Mijn Cyberrijbewijs
- De informatiebrief en praatplaat voor ouders en/of verzorgers
- Achtergrondinformatie over Mijn Cyberrijbewijs
- Aanvullend lesmateriaal over digitale weerbaarheid

Een initiatief van het ministerie van Justitie en Veiligheid. Ontwikkeld door FutureNL © 2022 Je mag het materiaal gebruiken, kopiëren en verspreiden, mits het in originele staat is en met naamsvermelding. Wil je het veranderen of erop voortbouwen? Neem dan even contact met ons op. Creative Commons licence: CC BY-NC-ND 4.0.

Dit document is gedownload door () op September 17, 2026.
Mag alleen gekopieerd worden voor gebruik binnen de school van 'gebruiker'. Zie ook de abonnementsvoorwaarden van Leapo.

Inleiding onderwerp

Deze les gaat over online fraude. Ter voorbereiding staat op de komende twee pagina's informatie over dit thema gebundeld.

De informatie is opgedeeld in

- Algemene kennis.
- Uitleg over de achterliggende online mechanismen.
- Handelingsperspectief voor daders, slachtoffers en omstanders.
- Plekken waar je experts kunt vinden en hulp kunt krijgen.

Je kunt deze informatie gebruiken voor:

- Het toelichten van het onderwerp in jouw klas.
- Het begeleiden van de gesprekken die in jouw klas zullen ontstaan.
- Begeleiding en ondersteuning die nodig kan zijn als leerlingen persoonlijke verhalen delen in jouw klas.

Algemene kennis

Wat is het?

- Online fraude is een vorm van bedrog via het internet waarbij zaken anders gepresenteerd worden dan dat ze zijn en de fraudeur hier voordeel mee behaalt.
- Door leugens en het gebruiken van nep profielen komt de online fraudeur geloofwaardig over.
- Online Fraude kan op verschillende manieren worden gepleegd, bijvoorbeeld identiteitsfraude.
- Vaak of gaat online fraude hand in hand met oplichting, waarbij de fraudeur een ander ontdoet van geld of van waardevolle spullen.
- De dader maakt misbruik van de goede eigenschappen en normale kwetsbaarheden van mensen: eerlijkheid, goedgelovigheid, medelijden, onwetendheid, eenzaamheid, verliefdheid, etc.
- Online fraude heeft als doel om de dader te verrijken of om het slachtoffer schade toe te brengen.

Voorbeelden:

- **Recent werd het wachtwoord van een game van een 15 jarige jongen gehackt en veranderd. Al zijn skins, assets en resultaten werden gestolen.**
- **Het doen alsof je iets verkoopt zonder het product ook daadwerkelijk te leveren.**

Hoe komt het?

- Als je je logingegevens met anderen deelt, kan die ermee doen wat hij of zij wilt.
- De online omgeving maakt het makkelijk om je als iemand anders voor te doen.
- Online fraude is moeilijk op te sporen.
- Veel mensen delen informatie over zichzelf online, waardoor het voor de fraudeur makkelijk is om zich voor te doen als iemand anders.

Wat doet het?

Maatschappelijk effect

- Online fraude versterkt het wantrouwen tussen mensen in de digitale wereld.
- Online fraude vermindert het vertrouwen in instellingen en organisaties die via digitale kanalen communiceren.

Effect op dader

- De dader ervaart een gevoel van macht.
- De dader verdient geld ten koste van anderen.
- Bij aanhouding kan de dader een strafblad krijgen.

Effect op slachtoffer

- Slachtoffers worden angstig en wantrouwig. Ze lopen financiële en emotionele schade op.
- Slachtoffers begrijpen niet dat online fraude hen overkomt (waarom had ik dit niet door?)
- Slachtoffers schamen zich, of voelen zich dom.

Een initiatief van het ministerie van Justitie en Veiligheid. Ontwikkeld door FutureNL © 2022 Je mag het materiaal gebruiken, kopiëren en verspreiden, mits het in originele staat is en met naamsvermelding. Wil je het veranderen of erop voortbouwen? Neem dan even contact met ons op. Creative Commons licence: CC BY-NC-ND 4.0.

Dit document is gedownload door () op September 17, 2026.
Mag alleen gekopieerd worden voor gebruik binnen de school van 'gebruiker'. Zie ook de abonnementsvoorwaarden van Leapo.

MIJN CYBER RIJBEWIJS

Inleiding onderwerp

ONLINE FRAUDE

Achterliggende online mechanismen

Het ervaren en/of doorzien van de mechanismen die online fraude mogelijk maken en verergeren:

- **Verbindingen en netwerken:** Steeds meer communicatie en (financiële) transacties lopen via het internet en zijn daarmee via het internet toegankelijk. Je in deze online context voordoen als iemand anders is relatief gemakkelijk.
- **Virtuele realiteit:** Online fraude is niet face to face, maar via het internet. Voor de dader is het niet duidelijk hoe schadelijk het is voor het slachtoffer. Het slachtoffer raakt ontmenselijkt.
- **Wanorde:** Online fraude is een nieuw soort criminaliteit. Het is relatief onzichtbaar, ook omdat slachtoffers zich vaak schamen. Het veroorzaakt wanorde, maar komt ook voort uit de wanorde.

Handelingsperspectief

Voorkomen dat je dader wordt:

- Vertraag in wat je doet, denk na over de gevolgen van wat je van plan bent.
- Weet dat online fraude strafbaar is en steeds makkelijker te traceren is.
- Wees je bewust van de financiële en emotionele schade die je bij je slachtoffer aanricht.

Handelingsperspectief vanuit de rol van slachtoffer:

Bij een mogelijke frauduleuze situatie:

- Denk na over mogelijke gevolgen als je persoonlijke gegevens online deelt.
- Inloggegevens zijn altijd van jou, geef deze nooit weg.
- Als iets te mooi is om waar te zijn (een goedkope spel-computer) is dat vaak zo.
- Negeer en block degene die je heeft benaderd als je het niet vertrouwt.
- Vraag hulp, bijvoorbeeld door een volwassene mee te laten kijken.

Na een fraudegeval:

- Rapporteer de fraude bij het platform waar het plaats vond.
- Leg de fraude vast, bewaar berichten en maak screenshots van chats en websites.
- Doe aangifte bij de politie.
- Sluit je account of verander je wachtwoord.
- Schakel familie of volwassenen in om je te steunen.

Handelingsperspectief vanuit de rol van omstander

- Steun het slachtoffer, maak duidelijk dat hij of zij zich niet hoeft te schamen.
- Maak duidelijk dat het de dader is die verkeerd bezig is.
- Bespreek met het slachtoffer wat er precies gebeurde.
- Schakel hulp in, vraag bijvoorbeeld een volwassene om mee te kijken.

Experts en hulp

Veilig internetten website
www.veiliginternetten.nl
Een website voor vragen en problemen rondom veilig internetten. Praktische tips en hulp vind je hier.

Kindertelefoon
www.kindertelefoon.nl tel: **0800-0432**
Je mag elke dag over **ALLES** bellen of chatten met één van de goed getrainde vrijwilligers. Bellen is gratis en anoniem. Ook weet de kindertelefoon welke organisatie of instantie jou het beste kan helpen als dat nodig is.

Politie
www.politie.nl tel: **0900-8844**
Wanneer je online fraude ervaart of herkent doe dan zo snel mogelijk aangifte bij de politie.

Meer weten?
Op **www.mijncyberrijbewijs.nl** vind je meer lesmateriaal over dit onderwerp.

Een initiatief van het ministerie van Justitie en Veiligheid. Ontwikkeld door FutureNL © 2022 Je mag het materiaal gebruiken, kopiëren en verspreiden, mits het in originele staat is en met naamsvermelding. Wil je het veranderen of erop voortbouwen? Neem dan even contact met ons op. Creative Commons licence: CC BY-NC-ND 4.0.

Dit document is gedownload door () op September 17, 2026.
Mag alleen gekopieerd worden voor gebruik binnen de school van 'gebruiker'. Zie ook de abonnementsvoorwaarden van Leapo.

Slides

Stap 0: Introductie online hate-speech

Tijdsduur: **10** minuten

Inleiding
In deze fase vertel je jouw de klas wat jullie gaan doen.

- Waar gaat het over?
- Hoe ziet de activiteit eruit?
- Hoe lang zijn jullie bezig?

Onderwerp
Deze les gaat over online fraude. Online fraude is een vorm van bedrog via het internet waarbij zaken anders gepresenteerd worden dan dat ze zijn en de fraudeur hier voordeel mee behaalt. Vaak in combinatie met oplichting.

Het inloggen in andermans gameaccount en andermans punten naar je eigen account overzetten.

Film
Laat de bijbehorende start-film zien en toon deze eventueel een tweede keer.

Gesprek over eigen ervaringen
Naar aanleiding van de film ga je in op eigen ervaringen van de leerlingen.

Zorg dat leerlingen kunnen delen, maar houd ook je proces in de gaten. Werk met uitgestelde aandacht:

- Dat doe je bijvoorbeeld door een leerling die iets wil delen de beurt te geven, maar (nog) niet te reageren. (Je komt er dan later op terug.)
- Of je vraagt leerlingen dat wat ze willen zeggen op te schrijven en aan het einde van de les te delen.

Stap 1: Wat is er gebeurd?

Tijdsduur: **10** minuten

Vraag 1: Wat is hier gebeurd?

In deze fase vormen de leerlingen een beeld over wat er is gebeurd. Bespreek de vragen op de slide en probeer ze alle drie te beantwoorden.

Een initiatief van het ministerie van Justitie en Veiligheid. Ontwikkeld door FutureNL © 2022 Je mag het materiaal gebruiken, kopiëren en verspreiden, mits het in originele staat is en met naamsvermelding. Wil je het veranderen of erop voortbouwen? Neem dan even contact met ons op. Creative Commons licence: CC BY-NC-ND 4.0.

Dit document is gedownload door () op September 17, 2026.
Mag alleen gekopieerd worden voor gebruik binnen de school van 'gebruiker'. Zie ook de abonnementsvoorwaarden van Leapo.

Slides

Stap 2: Wat vinden de hoofdpersonen?

Tijdsduur: **20** minuten

Vraag 2: Wat vinden de hoofdpersonen?

In deze fase onderzoeken de leerlingen de gebeurtenis door in de huid van de hoofdpersonen te kruipen.

Verdeel de klas in drie groepen.

Er zijn 3 films, verdeel de films over de drie groepen.
De groepen bekijken alleen hun eigen film! Zorg dat er tussen de groepen niets uitgewisseld wordt.

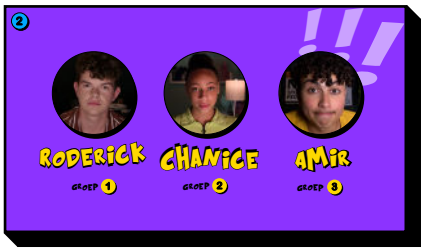

De groepjes maken aantekeningen op de lesbrief van hun hoofdpersoon. Leg uit hoe ze dat aanpakken:

- Beantwoord de drie vragen.
- Formuleer een oordeel over je hoofdpersoon.

Geef aan hoeveel tijd ze hebben: 20 minuten.
Geef aan dat de link van hun filmpje te vinden is op de lesbrief.

Perspectieven bekijken

Tijdsduur: **20** minuten

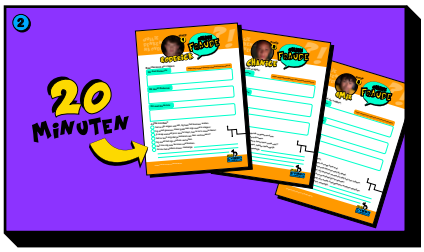

Laat de films één voor één aan de hele klas zien en laat de groepjes na 'hun' film aan het woord.
Laat het groepje, aan de hand van hun lesbrief, vertellen over hun hoofdpersoon.

Begeleid het gesprek:

Is jouw klas het eens met het oordeel?
De klas komt erachter dat de waarheid niet altijd zo helder is als het lijkt. Praat met jouw klas over deze inzichten.

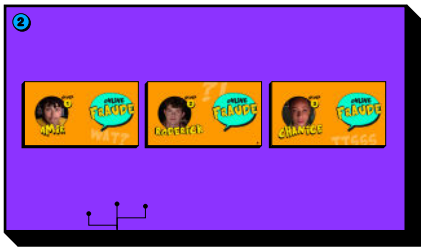

- Hoe is het om maar één hoofdpersoon en zijn of haar ervaring mee te kijken?
- Wat verandert er als je de verhalen van de anderen hoofd-personen hebt gezien?
- Wat denken jullie nu over de gebeurtenis in relatie tot de rollen van de hoofdpersonen?

Afloop bekijken

Tijdsduur: **4** minuten

Hoe liep het af? Jouw klas bekijkt de eindfilm waarin dat duidelijk wordt.

Een initiatief van het ministerie van Justitie en Veiligheid. Ontwikkeld door FutureNL © 2022 Je mag het materiaal gebruiken, kopiëren en verspreiden, mits het in originele staat is en met naamsvermelding. Wil je het veranderen of erop voortbouwen? Neem dan even contact met ons op. Creative Commons licence: CC BY-NC-ND 4.0.

Dit document is gedownload door () op September 17, 2026.
Mag alleen gekopieerd worden voor gebruik binnen de school van 'gebruiker'. Zie ook de abonnementsvoorwaarden van Leapo.

Slides

Stap 3: Hoe kon dit gebeuren?

Tijdsduur: **15** minuten

De leerlingen stemmen op stellingen over online hate speech. Door na te denken over deze stellingen krijgen ze inzicht in de mechanismen die te maken hebben met dit onderwerp. Je kunt zelf bepalen hoeveel stellingen je in de klas wilt behandelen.

Bespreek de stellingen een voor een met elkaar, waarom zijn leerlingen het ermee eens of oneens? Hieronder vindt je bij sommige stellingen aanvullende vragen.

Stelling	Aanvullende vragen
Online is het veel makkelijker om belazerd te worden.	Waarom is het online makkelijker dan offline? Wat is anders aan offline fraude?
Rond die playstation gingen de gekste berichten rond! Niet raar dat je dan hapt.	Welk risico zou jij nemen? Wat voor een deal zou je moeilijk kunnen laten gaan?
Amir had beter niets kunnen zeggen en het geld kunnen houden. Ze komen er toch niet achter!	Is dat echt zo? Waarom zou jij het anders doen? En wat als ze er wel achter komen? Zou je het dan anders doen ? Hoe worden online fraudeurs gevonden?
Die geldezel is ook strafbaar! Bij vrienden inloggen op hun game-account moet kunnen.	Is dat zo? Zou je de politie bellen voor advies?
Bij vrienden inloggen op hun game-account moet kunnen.	Waarom wel of niet? Onder welke voorwaarden zou je het wel doen? Hoe kun je het risico tot fraude voorkomen? Als je met elkaar afspreekt om elkaar op deze manier te helpen kun je de risico' s, zoals account misbruik, voorkomen door bij-voorbeeld vaak je wachtwoord te wijzigen en goede afspraken met elkaar te maken

Een initiatief van het ministerie van Justitie en Veiligheid. Ontwikkeld door FutureNL © 2022 Je mag het materiaal gebruiken, kopiëren en verspreiden, mits het in originele staat is en met naamsvermelding. Wil je het veranderen of erop voortbouwen? Neem dan even contact met ons op. Creative Commons licence: CC BY-NC-ND 4.0.

Dit document is gedownload door () op September 17, 2026.
Mag alleen gekopieerd worden voor gebruik binnen de school van 'gebruiker'. Zie ook de abonnementsvoorwaarden van Leapo.

MIJN CYBER RIJBEWIJS

ONLINE FRAUDE

Slides

Stap 4: Hoe voorkomen we dat dit gebeurt?

Tijdsduur: **20** minuten

Als online fraude plaatsvindt, spelen oorzaken en omstandigheden een rol. Met de volgende slides worden aan de hand van vragen een aantal van deze oorzaken en omstandigheden besproken.

Vraag de leerlingen oplossingen te bedenken.
- Wat is er nodig om de oorzaak weg te nemen?
- Wat moet er veranderen zodat dit niet meer gebeurt.

Laat ze voor zichzelf antwoord geven (opschrijven) en bespreek de antwoorden daarna met de klas.

Vul indien nodig aan met het handelingsperspectief:
- Deel kennis: online fraude is strafbaar (ook als het 'voor de grap' is)
- Hulp vragen
- Hulp geven (aan slachtoffer en dader)
- Aangifte doen
- Denk na voor je gegevens deelt of op een deal ingaat.

Individuele opdracht:
- Laat de leerlingen op hun persoonlijke poster een inzicht naar aanleiding van deze les opschrijven.
- Een aantal hulpvragen hierbij zijn: Waar ga je op letten? Wat vind je belangrijk? Hoe wil je samen werken? Wat doe je als het jou overkomt?
- Geef aan dat de leerlingen de persoonlijke poster goed moeten bewaren.

Groepsopdracht:
- Formuleer met de klas een afspraak naar aanleiding van deze les. Hoe voorkomen jullie dat online fraude in deze klas gebeurt?
- Schrijf deze afspraak op de klassikale Mijn Cyberrijbewijs poster.
- Vraag een aantal leerlingen wat zij op hun persoonlijke poster hebben geschreven.

Een initiatief van het ministerie van Justitie en Veiligheid. Ontwikkeld door FutureNL © 2022 Je mag het materiaal gebruiken, kopiëren en verspreiden, mits het in originele staat is en met naamsvermelding. Wil je het veranderen of erop voortbouwen? Neem dan even contact met ons op. Creative Commons licence: CC BY-NC-ND 4.0.

Dit document is gedownload door () op September 17, 2026.
Mag alleen gekopieerd worden voor gebruik binnen de school van 'gebruiker'. Zie ook de abonnementsvoorwaarden van Leapo.

MIJN CYBER RIJBEWIJS

ONLINE FRAUDE

Slides

Afronding

Tijdsduur: **5** minuten

Thuis

Maak de koppeling met de thuis-, leefomgeving van de leerlingen, je kan de leerlingen bijvoorbeeld vragen:

- Heeft iemand wel eens iets anders ontvangen dan dat hij/zij dacht te kopen?

Deel, indien nog niet gedaan, de ouderbrief en praatplaat uit aan de leerlingen en geef aan dat ze deze aan hun ouders en/of verzorgers mogen geven.

Vraag tenslotte of alles gezegd is, zijn er nog kinderen die iets kwijt willen?

Deel als nodig nog een keer de opties voor hulp.

Rond de les af

Veilig internetten website: www.veiliginternetten.nl

Kindertelefoon: 0800-0432

Politie: 0900-8844 www.politie.nl

Meer weten? Op de website www.mijncyberrijbewijs.nl vind je:

- Al het lesmateriaal van Mijn Cyberrijbewijs
- De informatiebrief en praatplaat voor ouders en/of verzorgers
- Achtergrondinformatie over Mijn Cyberrijbewijs
- Aanvullend lesmateriaal over digitale weerbaarheid

Een initiatief van het ministerie van Justitie en Veiligheid. Ontwikkeld door FutureNL © 2022 Je mag het materiaal gebruiken, kopiëren en verspreiden, mits het in originele staat is en met naamsvermelding. Wil je het veranderen of erop voortbouwen? Neem dan even contact met ons op. Creative Commons licence: CC BY-NC-ND 4.0.